

KURAMSAL VE KAVRAMSAL BİR ÇÖZÜMLEME: MEKÂN - GÜÇ - ÇATIŞMA VE JEOPOLİTİK

Spatial - Power- Conflict and Geopolitics:
A Theoretical and Conceptual Analysis

Yaşar HACISALİHOĞLU*

Özet

Bu çalışma mekâna odaklı güç mücadelesinin temel dinamiklerini irdelemeye dayalıdır. Öncelikle mekân, güç ve jeopolitik kavramlarının içerdiği anlam sorgulanmış, ardından karşılıklı etkileşim ve ilişki dinamiği üzerinde durulmuştur. Özellikle mekân kavramıyla güç ve onun unsurları arasındaki ilişki irdelenerek, güç unsurları ele alınmıştır. Buna bağlı olarak bir ülkenin jeopolitik eğilimlerini kavramaya yönelik olarak nasıl bir güç analizi yapılması gerektiği sorusuna cevap aranmıştır. Günümüzde devletlerarası ilişkilerde bu kavramların taşıdığı önem ve buna dayalı sonuçlar bu çalışmanın bir başka boyutunu oluşturmaktadır.

Anahtar kelimeler: Mekân, Güç, Çatışma, Güç Analizi

Abstract

This study scrutinises the fundamental dynamics of power struggle as constituted by and expressed through spatial. It first questions the meanings of the concepts of spatial, power and geopolitics. Then, the dynamics of reciprocal relations and interactions between these concepts are deliberated. The elements of power are examined by laying particular attention on the relationship between the concept of spatial and its components. In doing so, an answer is sought after for the question of 'how to carry out a power analysis of a country in order to understand its geopolitical dispositions'. Another dimension of this study involves in identifying the importance of these concepts in today's international relations and draws conclusions based on the identifications.

Key words: Spatial, Power, Conflict, Geopolitics, Power Analysis

Giriş

Bu çalışma mekâna odaklı güç mücadelesinin temel dinamiklerini irdelemeye dayalıdır. Mekâna odaklı güç mücadelesinin temel dinamikleri esas olarak güç mücadelesinin nedenleri ve sonuçları üzerinden ortaya konabilir. Hangi koşullar nasıl bir mekân yoğunlaşması yaratmaktadır? Bu yoğunlaşmanın ürettiği değişim nasıl algılanmalıdır? Bu sorular mekân-güç ve çatışma üçlüsünün içeriğini çözümlenmeye dayalıdır.

Mekân-güç ve çatışma denkleminin çözümlenmesinden önce hiç kuşkusuz öncelikle coğrafyanın bir mekân bilimi olduğu gerçeği üzerinden hareket edilerek, coğrafi yaklaşımın hangi mekân kavrayışı içinde olması gerektiği, mekân kavramından neyin, nasıl algı-

* Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü

lanması gerektiği ortaya konmalıdır. Mekân kavramına nasıl yaklaşmalıyız? Mekân kavramını; doğa karakteri baskın, insan etkinlikleri karşısında edilgen bir unsur olarak mı? Yoksa bunun ötesinde doğa ve insan süreçlerinin iç içe geçen bazen de insan süreçlerinin bir-biriyle etkileşimi sonucu ortaya çıkan değerler bütünü olarak mı kabul edilmelidir? Bu temel sorunun cevaplanması, gerek coğrafyanın öznesi mekân kavrayışını netleştirmek adına gerekse dünyanın sahne olduğu siyasal gelişmelerin mekân bağlılığını saptamak adına özel önemdedir.

İnsan odaklı değerler bütünü olarak mekân, hem gücün yaratılmasında doğrudan etkileyen hem de yaratılan gücün etkilerine maruz kalan bir unsurdur. Mekânın yüklendiği unsurlar aslında değerler sistemini de yaratır. Diğer bir ifadeyle mekânsal unsurlar insan ve doğanın zaman çizgisi içinde ürettiği değerlerdir. Mekân ise bu değerler bütünüdür. Buna göre öncelikle mekân kavramına yüklenen anlam ve bunun coğrafya açısından taşıdığı değer irdelenmelidir.

Mekân Kavramı

Mekân kavramı, yaşanan yerin ayrıntılı tanımıdır. Yaşanılan yer farklılıklarıyla, benzerlikleriyle süreç boyunca geçirdiği değişimlerle yapılır. Mekân olgusu tüm bu öğelerin bileşimidir. İki temel bileşeni vardır. İnsan ve doğa mekân olgusunun temel bileşenleridir. Her iki bileşen kendi düzenekleri içinde son derece dinamik süreçlerin temel aktörleridir. İnsan ve doğa süreçleri, zamansal işleyişe bağlı olarak çeşitli unsurları içerir. Örneğin İnsan Süreçleri; ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel unsurları kapsar. Her unsur bir birikim yaratır ve bu birikimin sahnesi mekândır. İnsanoglu ortaya çıktığı andan itibaren yaşadığı mekâna değer yükleyen veya yetenekleri oranında dönüştürücü ve değiştirici etkiler ve izler bırakan bir faktör niteliği taşımıştır. Aslında bu unsurlar insan özünü oluşturan niteliktedir. Her insanın ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel bir yanı vardır ve dinamikliği süreklilik gösterir. Üreten ve tüketen insan, ekonomik etkinliğin hem nedeni hem de sonucudur. İnsanın siyasal yanı güç kavramıyla özdeşleştirilebilir. Sosyal ve kültürel unsur ise insanın varlık nedenidir. Tüm bu unsurların işleyişi ve ürettikleri mekânda biriken ve mekânı şekillendiren temel girdilerdir.

Doğa süreçleri ise hava, su ve toprakla simgesellenen atmosferin, hidrosferin ve litosferin işleyişini, birikimini, değiştirici ve yönlendirici niteliklerini içerir. Doğa süreçlerinin ürettiği unsurlar olarak tanımlanabilecek olan bu öğeler, yaşadığımız mekânın doğal ortamını oluşturur. Hem doğa hem de insan süreçlerinin ürettikleri mekânı biçimlendirir. Mekân bu haliyle bir birikim alanıdır. Edilgen değildir, girdi sağlar. Yönlendirici işlevi vardır.

Farklı mekân ölçeklerinden söz edilebilir. Kent, semt, ülke, bölge, kıta veya tüm küre mekânsal boyutu yansıtır. Hangi boyut veya ölçekte olursa olsun mekân olgusu temel bileşenlerin (insan ve doğa) ürettikleriyle şekillenir, anlamlanır. Mekânın oluşum sürecinin kendi içinde işleyen bir düzeni vardır. Bu düzenek denge içinde işleyebileceği gibi bazen de bu dengenin yeterince gözetilmediğine veya gözetilemediğine de tanık olunur.

Mekân olgusu, insan ve doğa süreçlerinin etkileşimi ve senteziyle oluşan bir değerler sistemidir. Oluşan bu değerler sistemi coğrafyayı temsil eder ve coğrafi bilinçle anlamlandırılır. Tüm bu nitelikleri mekânın politik bir alan olduğunu da ortaya koyar.

Mekân politiktir. Çünkü güç olgusunun sınındığı, yansıtıldığı, dayanışma veya çatışma halinin yaşandığı en somut sahne mekândır. Mekânın taşıdığı veya biriktirdiği değerler ekonomik, kültürel ve politik içerik taşır ve güç mücadelesinin çoğu zaman nedenidir. Ülkelerin güç parametreleri ulusal güç unsurlarına dayanır. Ulusal güç unsurlarının me-

kânsal boyutu ise özel bir öneme sahiptir. Örneğin ekonomik güç unsurunun dayanaklarından olan enerji/doğal kaynaklar mekânın birikimidir. Bu birikim tarih boyu savaş ve barış ikileminin öznesi olmuştur. Üstelik bu durumun 21.yüzyıl boyunca da fazlaca değişmeyeceği ortadadır.

Mekânın dili ise haritalardır. Aslında haritalar mekân olgusunun taşıdığı değeri olanca çıplaklığıyla ortaya koyar. Haritalar olanak ve olanaksızlıkların habercisidir. Egemenlik hevesleri besleyen, savaş veya barışı tetikleyen veri kaynağıdır. Mekânın ekonomi-politiğini dillendiren, açıkça ortaya koyan tablolarıdır. Haritalar, tarihin tanıklığıdır. Tarih yazarların, yazdıkları tarihi yansıtuş biçimidir.21. yüzyıl tarihte olduğu gibi yine haritalara duyarlıdır. Yine haritalar çıkarılara dayalı mücadelenin değişim arzularına açılmıştır. Haritalara odaklanmak bir sonuçtur. Bu sonucun nedeni mekânın ekonomi-politik değerinde saklıdır.

“Mekânın Ekonomi-Politiği” , Güç ve Jeopolitik

“Mekânın Ekonomi-Politiği” ,Güç ve Jeopolitik kavramları birbirleriyle iç içe geçmiş kavramlardır.”Mekânın ekonomi-politiği” nitelemesi aslında jeopolitik kavramının temel zeminini yansıtır. Jeopolitik kavramı yerine “mekânın ekonomi-politiği” vurgusunun tercih edilmesi önemli bir eksiklik veya yanlışlık yaratmaz.

Jeopolitik kavramının taşıdığı anlam ve niteliği konusunda literatürde geniş tartışmalara tanık olunur.(Bu çalışmanın kaynakçasında yer birçok eser bu tartışmanın yapıldığı önemli eserleri de içermektedir.)Birbirinden farklı yaklaşımlarla ortaya çıkan tartışmalar, daha çok jeopolitik kavramının ele alınış biçimine odaklıdır. Bu bağlamda jeopolitik kavramının geçmişi irdelenir ve bugün için taşıdığı değeri çözümlenmeye çalışılır. Jeopolitik için çok sayıda birbirinden farklılıklar içeren tanımlara rastlanır. Müstakil bir bilim olduğuna, kendine has bir dili olduğuna dair yaklaşımlar vardır. Siyasi coğrafyanın yerine kullanılan aslında hiçbir farklılık içermeyen bir kavram olduğunu ileri sürenlere de rastlanır. Buna karşın siyasi coğrafya ile ayrılan ondan farklı bir bilimsel kaygı taşıdığını ve dolayısıyla siyasi coğrafyanın yerine kullanılamayacağını savunanlarda vardır.

Tüm bu farklı yaklaşım biçimlerine karşın jeopolitik kavramının taşıdığı anlam ve niteliği konusunda nasıl bir bakış açısının benimsendiğinin ortaya konması gerekmektedir.

Özelde siyasal coğrafyanın genelde coğrafya biliminin şemsiyesi altında yer alan jeopolitik, esas olarak güç kavramına, güç ilişkilerine(güç dengesi, güç mücadelesi) odaklı bir analiz boyutudur. Yöntem, terminoloji ve analiz biçimi bakımından jeopolitiğin bilimsel zemini siyasal coğrafyadır. Güç, gücü oluşturan unsurların incelenmesi, bu unsurların mekânsal anlamı, yatay (küresel ve bölgesel) ve düşey(ülkesel) dağılımı, buna dayalı karşılıklı ilişki düzeyi, jeopolitiğin ilgi alanını oluşturur. Ayrıca jeopolitik; mekânsal birikimin politik değerini irdelleyerek, farklılıklara ve benzerliklere dayalı “güç aktörleri” analizine yöneliktir. Bu çerçeve içinde kuşkusuz “gerilim ve çatışma” kavramları da yer almaktadır. Güç kavramına ve güç ilişkilerine dayalı gerilim ve çatışma potansiyelleri jeopolitik çözümlemenin ilgi alanıdır.

Mekânsal değerlere hükmetmenin ve ona dayalı egemenlik arayışlarının ürettiği bu durum jeopolitiğin “savaş ve barış” olgularına yönelik açılımlarının altyapısıdır. Dünya ölçeğinde gerilim ve çatışma alanları, nedenleri, çözümleri ve gelecekte durumu jeopolitiğin odaklandığı öğelerdir.

Jeopolitik konjonktürelidir. Kalıcı olan coğrafi konumdur. Jeopolitik coğrafi konunun zaman değişkenine bağımlı olan adeta giysisi gibidir. Değişen koşullara göre yeni

olasılıklar veya üretilen yeni sorunlara karşısında jeopolitik yeni çözümlerle yapılır. Bu haliyle jeopolitik, mekânın ekonomi-politiğine dayalı dünya siyasal atlasını okuma çabasıdır.

Bu çerçevede jeopolitik; uluslar arası ilişkilerin coğrafi analizidir. Uluslararası ilişkiler kuramı bağlamında jeopolitiği özgün kılan mekânsal öğelere odaklı olmasıdır. Mekânsal öğeler ise doğal ortamın ve onun ürettiklerinin insanla olan etkileşimiyle yapılan değerler bütünüdür. (kara ve deniz geçitleri, ada veya yarımadalar gibi...) Örneğin İstanbul Boğazı'nın beşeri değeri, taşıdığı potansiyelin etki düzeyiyle ölçülebilir. Savaş ve barış ortamında bir geçit olarak taşıdığı potansiyel ona stratejik bir değer yükler ve bu değer yönetilebilmesi, bir güç unsuru olarak konumlanabilmesi onun siyasal yanını öne çıkarır. Bu durum jeopolitik için; bir mekânsal öğeden güç ilişkilerine dayalı sonuçlar çıkartılması anlamına gelir. Petrol, doğal gaz, kıymetli madenler veya su gibi doğal kaynaklar birer mekânsal öğe olarak jeopolitiğin ilgi alanıdır.

Bu noktada şu söylenebilir ki; yeryüzünde eşit dağılmayan, kolay erişilemeyen, tükenbilir ve tahrip edilebilir olan ve insan yaşamının sürekliliğinde ihtiyacı daima hissedilen, her türlü unsur siyaset üretir, siyasete konu olur.

Jeopolitik; siyaset üreten tüm bu unsurların uluslararası ilişkilerdeki rolünün ve geleceğinin analiziyle meşguldür.

Siyasal coğrafya içinde jeopolitik yaklaşımlar, tarih içinde farklı zemin ve bakış açıları etrafında şekillenmiştir. Ayrıca tarih içinde siyasal coğrafya ile jeopolitik arasında birbirinin yerine kullanılma veya birinin diğerini yok sayma eğilimlerinin varolmuştur. Bugün bile bu konuda belirli karmaşıklığın varlığı dikkat çekicidir. Şurası açıktır ki, jeopolitik coğrafya ailesinin üyesidir ve yine jeopolitik siyasal coğrafyadan bağımsız değildir. Bu karşılıklı ilişki halinin bugünkü anlamı, siyasal coğrafya içinde jeopolitiğin bir analiz boyutu olduğudur. Bu özelliğiyle jeopolitik aynı zamanda bir ders adıdır.

Jeopolitik teorinin ; “güç unsuruna odaklanma” ve “devlet merkezli paradigma” gibi nitelikleri açısından Realizm ile benzerliği de dikkat çekicidir.

Bu çerçeveden bakıldığında Jeopolitik; dünya siyasal atlasının hafızasıdır.

Dünya siyasal atlasının değişimini olağanlaştıran, meşrulaştıran bir araçtır.

Egemenlik mücadelesinin; nedenlerini, aktörlerini, biçimini ve geleceğini anlama çabasıdır.

Dünya siyasal ortamının dinamiğinden hem beslenen hem de besleyen niteliği vardır.

Savaş ve barış kavramlarının tarifinde anahtar işlevi görür.

Dinamik niteliği nedeniyle kısıtlayıcılığa tahammülsüzdür.

İlk dönem jeopolitik yaklaşımlar, coğrafya bilimi kapsamında doğal ortamın etkilerini mutlaklaştırıcı, determinist ele alışların etkisindedir. Ayrıca 19.yüzyıl sonu 20.yüzyılın başında dünya siyasal ortamın koşullarının yörüngesinde ve bu döneme ilişkin güç ilişkilerinin yönlendirilmesine dönüktür. Bu yaklaşımlar boyutlandırılarak, teorik varsayımlara dönüştürülmüştür. Böylece jeopolitik yazınında jeopolitik teoriler olarak tanımlanmaktadır. Hemen hepsinin ortak yanı, dönemin güç ilişkilerini, egemenliğe dayalı bir çerçeveye yerleştirebilme çabasıdır. Bir diğer ortak nokta ise, hepsinin dönemin büyük güçleri ekseninde üretilmiş olmasıdır.

Jeopolitiğin 20.yüzyıl boyunca farklı çizgilerde değerlendirildiğini ve bunun birbirinden ayrılan evreler olarak tanımlanabileceği belirtilmelidir. Buna göre 1970'li yıllara

kadar süren evre, jeopolitik klasik teorilerin etkinlik taşıdığı ve bu yaklaşımların giderek hem meşruiyetini yitirdiği hem de bilimsel zeminin zayıfladığı dönemi içerir. 1970'li yıllarla birlikte özellikle Fransa eksenli yeni bir jeopolitik yaklaşım etkin olmuştur. Determinist yaklaşımın bir eleştirisi olarak doğan bu akım, insan merkezli merkez-çevre ayırımına odaklıdır. Günümüzde ise Soğuk Savaş sonrasında yeni ortamına duyarlılık gösteren çok yönlü jeopolitik yaklaşımlar evresinin öne çıktığını görmekteyiz.

Bu çok yönlülüğün içinde jeoekonomik ve jeokültürel duyarlılıkları öne çıkartan yaklaşımlar, eleştirel jeopolitik çizgisi (Tuathail v.d., 1998) gibi farklı akımların varlığı söz konusudur. Ayrıca son yıllarda çevresel sorunların politik etkileri jeopolitiğin ilgi alanına girmiştir.

Günümüzde yeniden ivme kazanan güç mücadelesinin yarattığı siyasal ortam içinde jeopolitik kavramına sıkça başvurulmaktadır. Bu yöneliş, küresel ekonomik ve siyasal ilişkilerin işleyişini anlama çabasına dayalıdır. (Klaus, 2000).

Yeni stratejilerin odağı jeopolitik hedef ve arzuların yörüngesindedir. Buna göre jeopolitik, jeostratejiyle anılır kılınmıştır. Bu durumun nedeni, jeopolitik birikimin harekete geçirilme ihtiyacının doğmasındandır. Soğuk Savaş ortamının statik kıldığı jeopolitik koşullar, yeni dönemde son derece dinamik yeni bir siyasal ortama dönüşmüştür. Buna bağlı olarak yeni hesaplar, yeni hedefler gelecek iddiası olan her ülke açısından yeniden yapılandırılmıştır. Bu yapılandırmanın temel dayanağı hiç kuşkusuz jeopolitik birikim veya potansiyellerdir. Potansiyelleri aktif kılmanın, eyleme dönüştürebilmenin yolu ise stratejik aklı devreye sokmaktır. İşte bu noktada jeopolitik birikimin jeostratejik planlamaya tabi kılınması kaçınılmazlaşır. Buna göre jeostrateji kavramı, jeopolitik çıkarların stratejik yönetimidir.

Prof. Pascal Boniface, jeopolitik ve jeostrateji kavramları arasındaki farkı açıklarken jeostratejiyi daha ziyade güvenlik ve savunma konuları ile ilgili kullanmakta, jeopolitiği ise uluslararası ilişkilerde tarafların genel yaklaşımlarını ortaya koyan, ilgili aktörlerin satranç hamlelerini analiz etmeye yarayan bir sistem yaklaşımı olarak açıklamaktadır (Cömert, 2000).

Fransız siyasi coğrafyacı/jeopolitik uzmanı Prof. Yves Lacoste, 1993 yılında yayınladığı "jeopolitik Sözlük" te insanoğlunun on yıllar boyunca ekonomiyi merkeze koyarak düşünmeye alıştırdığını ve artık çatışmaların karmaşıklığını ve dünyayı başka türlü görmek gerektiğini ifade etmektedir (Cömert, 2000).

Günümüzde jeopolitik teorilerden çok "jeopolitik problemler" olduğunu ve bu problemlerin olabildiğince objektif olarak sergilenmesi gerektiğini ve bu amaçla yegâne yöntemin; oyunları, gelişmeleri, birbirine zıt iddialara sahip güçleri ve liderlikleri olduğu gibi ortaya koymak olduğunu savunmaktadır (Cömert, 2000).

Eleştirel jeopolitiğin önde gelenlerinden Virginia Teknik Üniversitesi coğrafya Profesörü Gearoid Q Tuathail, Jeopolitik için " *devlet yönetiminin kavramsallaştırılmasına ve devletin idare edilmesine yönelik bir problem çözme kuramıdır*" diyerek, "eleştirel jeopolitik" hakkında şu değerlendirmeyi yapmaktadır; "*Eleştirel jeopolitik, uluslar arası ilişkilerdeki coğrafi bilgilerle ilgili politikayı araştıran çağdaş politik coğrafya içindeki perspektiftir. Resmî, pratik, popüler ve yapısal jeopolitik olmak üzere dört farklı boyutu vardır*" (Karabacak, 2003)(Tablo 1)

Tablo 1: Eleştirel jeopolitiğin incelediği jeopolitik türleri

Jeopolitik Türleri	Araştırma Hedefi	Problematik	Araştırmada incelenen Örnek
Resmi / Jeopolitik	Jeopolitik düşünce ve Jeopolitik gelenek	Entelektüeller, kurumlar ve bunların siyasi ve kültürel bağları	Halford Mackinder, onun jeopolitik kurumları ve emperyalist bağlamı
Pratik Jeopolitik	Devlet yönetimindeki günlük uygulamalar	Dış politikaların kavramlaştırılmasında pratik jeopolitik muhakeme	"Balkanizm" ve bunun ABD'nin Bosna'ya yönelik dış politikası
Popüler Jeopolitik	Popüler kültür, kitle iletişim araçları ve coğrafi anlayışlar	Ulusal kimlik ve diğer hakları ve yerler hakkında toplum kanaatinin oluşumu	Bosna görüntülerinin Batı'daki evler yansımada kitle iletişim araçlarının rolü
Yapısal Jeopolitik	Günümüzdeki Jeopolitik durum	Küresel süreçler, eğilimler ve çelişkiler	Küreselleşme, bilgiselleşme ve risk toplumu jeopolitik uygulamaları nasıl koşullandırmakta / dönüşüme uğramaktadır

Jeopolitik analiz genel olarak şu dört temel zemine dayalıdır;

- Coğrafi konumun ve potansiyelin jeopolitik değeri
- Tarihsel sürecin jeopolitik yorumu
- Güç unsurları ve karşılıklı etkileşimi
- Güç kimliği, gelecek hedefleri ve stratejik birikim

Güç kavramı, jeopolitiğin temel odağıdır. Gücün tanımı ve bileşenleri jeopolitik analizde önceliklidir. Güç kavramının tanımında çoğu zaman içinde bulunulan dönemin koşulları gözetilir. Her dönem kendi koşullarına bağlı olarak gücün tarifinin yapılmasına imkân tanıyan güç bileşenlerini belirler.

Bugün için Güç; bireyin, grubun veya devletin kendi amaçlarına uygun olarak diğerlerinin davranışlarını etkileme yeteneği, düşünce ve davranışları üzerindeki denetimi, uyumsuzlukları çözme ve zorlukları yenebilme becerisidir.

Prof. Joseph Nye'ye göre ise güç; "istediğiniz sonuçları elde etme ve bu sonuçları elde etmek için gerekirse başkalarının davranışlarını değiştirme yeteneğidir." (Koca, 2003.)

Güç analizi için öncelikle gücün dayandığı unsurların neler olduğunu açıkça saptamak gerekir. Sadece bu unsurların saptanması da yeterli değildir. Aynı zamanda bu unsurların karşılıklı ilişkisini ve düzenine de çözümlemek gerekir. Buna göre günümüzde bölgesel ve küresel güç kimliğinin oluşum düzeni ve güç unsurları dayalı bir "Güç Şeması" oluşturarak hem Soğuk Savaş sonrasının siyasal ortamını hem de bölgesel ve küresel güç ilişkilerini daha anlaşılır kılmak olanaklıdır (Bu konuda bakınız; Hacısalihoğlu, 2000). Ayrıca bu "Güç Şeması" çerçevesinde dünyanın genel olarak güce dayalı bölünüşü ve gücün nitelikleri de algılanabilir.

Gücün unsurları çeşitli şekillerde sıralanabilir veya sınıflandırılabilir. Nitekim bu konuda Uluslar arası ilişkiler ve siyasal coğrafya/Jeopolitik yazınında birçok çalışmada farklı tasniflere rastlanır. Güç unsurları şu başlıklar altında toplanabilir;

- Coğrafi Güç
- Ekonomik Güç
- Politik Güç
- Askeri Güç
- Demografik Güç
- Psikososyal ve Kültürel Güç
- Bilimsel ve Teknolojik Güç

Bu güç unsurları, devlet merkezli bakışın bir gereği olarak milli güç unsurları olarak da nitelendirilir. Gücün unsurları jeopolitik analiz açısından özel önemdedir. İrdelenen bir ögenin gücünü kavramak ve buna göre güncel ve gelecek adına jeopolitik hesap ve hedef saptamak güç unsurlarının analizine dayanır. Ülkeler arasında güç sıranması, güce dayalı tasnif yapılabilmesi güç unsurlarının gerektiğinde ayrıntıya da yer veren analiziyle mümkündür. Böylesi bir analize dayanmayan jeopolitik saptamanın yeterli olduğu söylenemez.

Güç unsurlarının ayrı ayrı sıralanmış olmasına rağmen kuşkusuz birbirlerinden tamamen bağımsız irdelenemez. Karşılıklı etkileşimin varlığı gözardı edilemez. Esasen unutulmamalıdır ki, sosyal olgular hem çok yönlüdür hem de etkileşimlidir. Bu gerçekten yola çıkmayan hiçbir sosyal olgu analizi bilimsel olamaz kaldı ki gerçeği açığa çıkaramaz. Bu nedenle özellikle jeopolitik pencereden yapılacak güç analizde bu gerçek göz ardı edilmemelidir.

Bu noktadan hareketle bir başka husus, güç unsurlarının önem sırasının olup olmadığıdır. Bu konu üzerinde sıkça tartışılır. Çoğu zaman ekonomik gücün her şeyin üstünde olduğu vurgulanır. İlk bakış da bu say, yadsınamayacak bir gerçektir. Ancak sorunun ayrıntısına girildiğinde aslında tüm unsurların birbirine nasıl bağlı olduğu ortaya çıkar. Güçlü bir siyasal iradenin olmaması ekonomik gücün yaratılması için en temel engeldir. Ekonomik güç kuşkusuz kendiliğinden kolayca oluşabilecek bir unsur değildir. Özel bir çabaya, doğru hedefe ve özenli bir tasarıma, planlamaya dayanarak yaratılabilir. Bunun içinde siyasal güç yaşamsaldır. Bu durumu diğer güç unsurları içinde saptamak mümkündür. Dolayısıyla bir ülke için güç unsurları ele alındığında birbirleri arasında önem farkından daha çok, birbirini tamamlayan, birinin bıraktığı muhtemel boşluğu diğerinin doldurduğu bir düzenek içinde yapılanması esas alınmalıdır.

Bu durumun bir başka yönü ise güç unsurlarının birbirlerine yakın düzeyde bulunmasıdır. Başka bir ifadeyle her unsur diğerinin düzeyine erişebilmelidir. Bu noktada vurgulanmalıdır ki, bu durum her zaman mümkün olmayabilir. Ancak ideal olanı tüm güç unsurlarının birlikte yükselişidir.

Güç unsurlarının niteliği açısından vurgulanması gereken bir başka gerçek ise, aktif ve potansiyel nitelik farkıdır. Bazen potansiyel nitelik taşıyan bir güç unsuru yeterince aktif kılınmamış olabilir. Tüm bu hususlar, jeopolitiğin güç analizinde yöntemle dair göz ardı edilmemesi gerekenlerdir. Güç unsurları jeopolitik analiz açısından hangi öğeleriyle irdelenmelidir? Bu sorunun cevabı her unsurun taşıdığı anlamda saklıdır.

Güç Unsurlarının İçerdikleri

Coğrafi Güç:

Coğrafi güç aslında, tüm güç unsurlarının mekânsal boyutunu oluşturur. Tüm güç unsurlarının mekânsal boyut içinde yerini, etkileşimini ve etkinlik düzeyini yansıtır. "Coğrafi çevre", insan etkinliğinin "doğal çevreyle" olan ilişki düzeyiyle belirlenir. Buna göre "coğrafi çevre" insan ögesi olmaksızın düşünülmez. İnsanın etkinliği veya etkilediği olaylar dizisi coğrafi çevrenin inceleme alanını belirler bu noktanın ayırıcı unsuru mekânsal zorunluluğun vazgeçilmez olmasıdır. Bu durumda "coğrafi güç" siyasal, ekonomik, askeri, demokratik, kültürel ve teknolojik güç unsurlarının mekânsal etkileşimini ve değerini yansıtan nitelikler demetidir (Bu boyutuyla kuşkusuz jeopolitik konumu ve özellikleri de kapsar). Örneğin üç tarafı denizlerle çevreli olmanın gereği olarak, denizin ekonomik, politik, askeri, kültürel ve teknolojik anlam ve değeri buna dayalı karşılıklı ilişki potansiyelleri "coğrafi güç" kapsamında ele alınmalıdır.

Coğrafi güç olgusunun temellendiği ana unsur coğrafi konumdur. Coğrafi konum, sahip olunan yerin, dünya ölçeğindeki ekonomik, siyasal, kültürel ve stratejik değerini ifade eder. Toprak büyüklüğüyle birlikte ele alınan coğrafi konum, bir ülke için sahip olunan doğal ortamın beşeri değerini yansıtır. Buna göre coğrafi konumla olan uyum, birliklilik ve onunla kurulan ilişkinin düzeyi ve niteliği önem kazanır. Coğrafi konum bu anlamda veri yüküdür ve potansiyeller taşır. Tüm bu veri ve potansiyellerin yüksek bir coğrafi güce dönüşebilmesi onunla iyi iletişim kurulmasına bağlıdır. Bu özelliğiyle coğrafi konum, güç ilişkilerinde yönlendirici bir unsurdur. İyi yorumlanmış bir coğrafi konum, o ülkenin iç ve dış jeopolitik önceliklerini, stratejik öngörülerini ve giderek somut ekonomik, toplumsal, askeri ve teknolojik ihtiyaçlarını (şayet bir güç olması iddiası taşıyorsa) yansıtır. Örneğin bölgelerarası ve kıtalararası geçiş özelliği gösteren bir coğrafi konum, öncelikle ulaşım teknolojisinin gelişiminin sağlanmasını zorunlu kılar. Böylece çok önemli sayılan coğrafi konum iyi yorumlanarak, ona yaşam olanağı verilerek, etkin kılınarak, öngördüğü ihtiyaçları yerine getirilerek, gerçek bir güç unsuru haline dönüştürülebilir. Bu gerçeğin göz ardı edilmesi durumunda önemli sayılan coğrafi konum, sahip olan ülke için istikrarlılığa ögesine de dönüşebilir. Nitekim coğrafi birikimin sunduklarını değerlendiremeyen, toplumsal süreçlerle bütünleştirmeyen, gelişimin ve büyümenin kaynağı haline dönüştürmeyen hiçbir ülke arzuladığı güce ulaşamaz. Aslında coğrafya bir ülkenin imkânsızlıkların da habercisidir. Önemli olan coğrafi çevrenin ve coğrafi potansiyellerin en ince ayrıntılarının bilinmesidir. Strateji, bilinenler üzerinden üretilebilir. Coğrafi değerlerden koparak, yabancılaşarak, onunla iyi iletişim kuramayarak, coğrafyadan güç elde etmek olanaksızdır. Böylece konumun güç unsuru olarak değeri; sahip olduğu niteliklerini doğru ve yerinde belirleyerek, buna uygun stratejiler (iç ve dış) geliştirilmesiyle kazanılabilir. Yoksa sahip olduğu potansiyelleri nitelikleri ve avantajları değerlendirememiş, siyaset ve stratejiye kaynaklık edilememiş bir coğrafi konumun "güç" kimliğine katkısı sınırlıdır.

Ekonomik Güç:

Ülkelerin ekonomik yapılarını güç zemininde irdelerken, küresel düzeyde ekonomik işleyişin esasları dikkate alınmalıdır. Üretim olgusuna dayalı ekonomik işleyiş siyasal ekonominin esasını oluşturur (Cox, 2002). Bu durum esası ekonomik egemenliğe dayalı siyasal kimlikli güç mücadelesinin kurgusunu oluşturur.

Bir ülkenin jeopolitik güç analizi yapılırken ekonomik güç nasıl anlaşılabilir? Bu sorunun cevabı çok daha ayrıntılı verilebilir. Ancak aşağıda sıralananlar ekonomik gücü belirleyen temel faktörler olarak esas alınmalıdır.

- Üretim kapasitesi (mal ve hizmet)
- Üretimde sahip olunan teknolojik düzey
- Ekonominin altyapı düzeyi; kurumsal nitelik ve süreklilik başarısı
- Pazarlara erişim düzeyi; etkinlik oluşturma becerisi
- Pazar çeşitliliği yaratabilme düzeyi
- Artan ticari rekabete katılım düzeyi ve ulusal pazarını gerektiğinde koruma becerisi
- Mali piyasalarda kurumsal etkinlik düzeyi
- Yabancı yatırımların düzeyi; biçimi ve ulusal ekonomideki etkinliği
- Borçlanma düzeyi ve niteliği
- Büyüme ve enflasyon oranları
- Ulusal paranın etkinlik düzeyi
- İşsizlik oranı, gelir dağılımı düzeyi
- İhracat ve ithalat oranları ve kompozisyonu
- Sabit sermaye yatırımlarının GSMH' ya oranı, sektörel ve coğrafi dağılımı
- Sanayi stratejisinin varlığı ve niteliği
- Doğal kaynak potansiyeli, ulaşım, iletişim ve enerji altyapısı
- Vergi sisteminin etkinliği, kayıtlı ekonominin varlığı

Politik Güç:

Politik gücün analizinde esas olarak bir ülkenin iç ve dış politik işleyişine odaklanarak, sistemin düzeneği irdelenmelidir. Bu noktada politik yapının kurumsallaşma düzeyi ve idari yapının tüm unsurlarıyla bütünsel davranabilme yeteneğine odaklanılmalıdır. Buna göre irdelenen ülkenin politik yapılanmasının bir senfonik uyumun olup olmadığı da ele alınmalıdır. Senfonik uyum, bir ülkenin tüm unsurlarının aynı hedef aynı ülkü birliği içinde milli çıkarlara odağında bütünleşebilme kabiliyeti olarak tanımlanabilir. Tıpkı bir senfonide yaşadığı gibi tüm enstrümanlar tek başına bir değerdir ve ürettiği sesler ilgi uyandırır. Ancak bu enstrümanlar bir araya geldiğinde ortak bir ses üretirler ve bu ses çok daha güçlü bir şekilde ve belli bir düzen ve ahenk içinde kendini ifade eder. Bu durum aslında bir ülke için politik yapının güce dönüşmesinin ölçüsüdür.

Buna bağlı olarak iç politik gücün niteliği açısından şu unsurlarda irdelenmelidir;

- *Anayasal düzen ve yasalar*
- *Siyasi Partiler ve siyasi iktidar*
- *Devlet yapılanması (Bürokrasi)*

Askeri Güç:

Bir ülkenin güç analizinde askeri gücün irdelenmesi temel olarak şu faktörlere dayalı olarak yapılabilir;

- Ulusal savunma sanayinin varlığı ve etkinliği
- Strateji ve teknoloji üretme kapasitesi
- Uluslar arası örgütlenmedeki yeri ve etkinliği
- Caydırıcılık potansiyeli

Demografik Güç:

Bir ülkenin nüfusunun güce dönüşmesi o ülkenin nüfusunun niteliğinde saklıdır. Buna göre nüfusa ilişkin şu faktörler öncelikle irdelenmelidir;

- Nüfus yapısı
- Nüfus dağılımı
- Eğitim/öğretim düzeyi
- Yetişmiş insan gücü

Psikososyal ve Kültürel Güç:

Psikososyal ve kültürel güç unsuru, toplumsal yapının ana omurgasını oluşturur. Tarihsel sürecin yansımasıdır. Birikimleri, iç içe geçmişliğin, sentezin, çeşitliliğin, özgünlüğün yansımalarıyla anlam kazanır. Bu boyutuyla kültürel kazanımlar, yerelden ulusala, ulusaldan evrensele uzanan doğal kültürel akışın ürünleridir. Evrensel buluşmanın özü, kültürler arası saygının, kabullenmenin, eşit etkileşimin yaşanmasıdır. Bu durum "kültürleşme" kavramıyla da açıklanabilir."Kültürleşme" kavramı kültürler arası temasa gösterilen olumlu tepkiyi anlatmak için kullanılır (Latouche, 1993).

Bu kavrama göre, iki kültür birbiriyle temasa girdiğinde, değiş-tokuş içinde olan kültürel çizgiler birbirini dengeler ve yabancı öğelerin bütünleşmesinden ve özümsemesinden sonra her kültür kendi kimliğini ve kendi dinamizmini korursa başarılı bir kültürleşmeden söz edilebilir. Şayet tersine temas dengeli bir değişimle ortaya çıkmıyor ama kütleli olarak tek yönlü bir akış oluyorsa, alıcı kültür istilaya uğramıştır, öz varlığı tehdit altındadır ve gerçek bir saldırının kurbanı olarak görülebilir ve bu saldırı kültürel alanda kültür kıymıdır bu da kültürsüzleştirme en somut aşamasıdır (Latouche, 1993).

Oysa insanlığın tarih boyunca yarattığı tüm kültür değerlerinin yerelden-ulusala, ulusaldan-evrensele ulaşma ideali, kültürel üretimin en temel hedefidir.

Bir ulusun kültürel yapısı ve değerleri, o ulus için bir güç unsuru olarak anlam kazanabilmesi adına öncelikle "ulusal kültür" yapılanmasının güçlü bir senteze dayanması gerekir. Bu güçlülük, egemen kültür yapılanmasına ezici kültürel yayılıma, empoze yönelişlere, küresel kültür baskılanmasına karşı direnci ve sürekliliği ifade eder."Milli kültür" olgusunu, besleyen temel yapı; özgünlüğün öncelikli kılındığı ulusal üretimin varlığıdır. Ulusal üretim çerçevesinde; değerleri tüketerek değil, çoğaltarak, paylaşarak, zenginleştirerek bir değerler sistemi kurmak öncelik kazanır. Bu durum ulusal kültür değerlerinin aşındırılması, kayba uğratılması önünde bir engel oluşturur. Böylece insanlığın yaşam deneyimlerinden ve biçimlerinden doğan psikososyal ve kültürel değerler "güç unsuru" olarak işlev kazanmış olur. Hiç kuşkusuz bu tablonun yaratılmasında belli bir bilinç düzeyinin aranılması kaçınılmazlaşır. Bir toplumun duygu ve davranış altyapısında yer edinen bilinç düzeyi şu şekilde çeşitlendirilebilir.

- Yaşanılan mekânı koruma ve sahip çıkma bilinci
- Dayanışma ve örgütlenme bilinci
- Çıkarlarda toplumsal bilinç
- Ulus ve yurt bilinci
- Tasarruf bilinci

Bu bilinç şemasından doğan altyapıyla tarihsel süreç boyunca sağlanan birikim düzeyi, bir ulusun güç kimliğini etkileyen en somut unsurdur. Kültürel alanda tarihsel birikim, çeşitlilik özgünlük ve evrensellik düzeyi, var olanların korunma ve nesillere aktara-

bilme başarısı ve sonuçta bir çekim gücü oluşturabilme, etkileyici olabilme düzeyi, kültürel yapının "güç" kimliğini belirler.

Bilimsel ve Teknolojik Güç:

"Güç" olgusunu belirleyen unsurlar arasında bilimsel-teknolojik düzeyin yeri ayrıcalıklıdır. Bu ayrıcalığın temel dayanağı; diğer tüm güç unsurlarını biçimlendirici iradeye sahip olmasında saklıdır. Nitekim tarih boyunca teknolojik güç farklılıklar gösterse de daima stratejik nitelik taşımıştır. Bu durum aslında yaşanan çağın koşullarıyla belirlenir. Her dönem kendi teknolojik niteliğini yaratır. Buna göre teknolojik gelişmeler sonucunda her dönem stratejik değeri aratan teknoloji türünü ayırıştırır. İleri teknolojik gelişmeler sonucunda teknoloji olgusu stratejik değer taşıyanla taşımayan ayrışmasına uğrar. Bu durum jeopolitik yönelimlerle sıkı ilişki halindedir. İleri stratejik teknolojiyi kullanmanın ve daha da önemlisi üretmenin ayrıcalığı jeopolitik hedefleri ve yönelimleri yapılandırır, cesaretlendirir.

"Stratejik teknoloji" küresel düzeyde yaygınlaştırılmamış olan, buna bağlı olarak özenle korunan, titizlikle üretilen teknolojiyi yansıtır. Stratejik nitelik göstermeyen teknoloji ise, çağın koşullarını tam olarak yansıtmayan, yaygınlaştırılmasında veya transferinde sakınca görülmeyen teknolojileri içerir. Birincisi merkezileşmiş konumdadır. Çünkü hassas ve stratejik öğeler taşır. İkincisi küreselleşebilmektedir. Çünkü ucuz işgücüne ihtiyaç duyar, çevresel etkileri sorunlar yaratır. Birincisinde bilgi-yoğun üretim süreci ağır basar, ikincisinde emek-yoğun. Birincisiyle küresel etki ve çekim gücü elde edilir, ikincisiyle ulusal ve bölgesel sınırlarla yetinilir.

Bugünkü konumuyla "stratejik teknoloji" ;bilgisayar, iletişim-ulaşım, genetik, robot, mikro elektrik gibi alanlarda "bilgi teknolojisi" olarak anılmaktadır. Örneğin XV. yüzyılın "stratejik teknolojisi" denizcilik alanında, XIX. yüzyılın ise sanayi alanında şekillenmişti. Ortak nokta; üretim, ticaret ve pazar üzerindeki etki gücüdür. Bu güç, "stratejik teknolojiyi" üreterek sahip olan tüm ülkeler için geçerlidir. Üretim-ticaret, doğal kaynaklar ve pazar mekanizması üzerinde yaratılan etkinlik, siyasal alanda da kendini gösterir ve dünya ölçeğinde yönetme ve denetleme işlevleriyle bütünlük kurar. Böylece "stratejik teknoloji" küresel ölçekte belirleyici ve etkin olma ayrıcalığını onu üreten ve sahip olanlara sunar. Ekonomik altyapıyı güçlü kılar ve süreklilik sağlanabilmesi adına "jeopolitik yönelimleri" yaratır.

Bu güç unsurunun uzağında olmak, gelişmişlik ekseninde geri kalmışlığı daha da derinleştirmek anlamına gelir. Nitekim küreselleşme söyleminin tüm vurgularına rağmen dünya ölçeğinde küreselleşenler sınırlılık içerir. Bu "sınırlılık" içinde yer alan "stratejik teknoloji" gelişmişler dünyasıyla, azgelişmişler arasındaki mesafeyi derinleştirmektedir. Buna göre azgelişmişler dünyası "stratejik nitelikli ileri teknoloji" ortamının uzağında-ırlar. Bu uzaklık ileri teknolojiyi sadece üretememek açısından değil, ona yeterince erişememek açısından da söz konusudur. (üretilen ürünlerin kopyalanmaması adına özel önlemler ve katı sınırlamalar ödünsüz uygulanmaktadır).

Kuşkusuz bu durum azgelişmişlerin bağımlılık zeminini hem derinleştirmekte hem de genişletmektedir. (örneğin biyoteknoloji alanındaki gelişmelere, özellikle tarım alanında azgelişmişler aleyhine önemli sonuçlar doğurmaktadır.)

Bu tablo aynı zamanda gelişmişler dünyasında da ayrışmalar yaratacak ölçüde rekabete açılmıştır. Küresel güç oluşumunda bu gücün paylaşılmasında ve buna dayalı jeopolitik yönelimlerin yaratılmasında stratejik teknoloji en önemli araçtır.

Böylece teknolojik düzeyin güç ilişkilerdeki rolü ve güç kimliğinin oluşmasındaki etkisi bu boyutuyla büyük önem ve anlam kazanmaktadır. Bu nedenle çağın ileri teknolojisine sahip olabilmek adına, bu alanda çaba göstermek, önceliği bu alana yöneltmek, araştırma-geliştirme etkinliğini bu amacın gerçekleştirilmesine adanmak, yaşamsal niteliktedir.

Bir ülkenin güç analizde bilimsel-teknolojik unsurun ağırlığı temel olarak şu başlıklar altında irdelenebilir;

- Teknolojinin niteliği
- Ar-Ge düzeyi
- Bilimde kurumsallaşma
- Bilim-toplum-yönetim arasındaki bağ
- Bilimsel üretim düzeyi ve niteliği

Tüm bu güç unsurları ve onların dayandığı öğeler eliyle ülkelerin güç analizini yapabilmenin yanısıra küresel veya bölgesel ölçekte güç mücadelesinin şifresini çözmek de olanaklıdır. Bunun için yaşanan dönemin güç tarifini ve bileşenleri saptamak ve buna dayalı olarak mücadelenin nedenlerine odaklanmak gerekir. Bu odaklanmanın en kestirme yolu mekânın ekonomi politığıne yönelmektir. Mekân taşıdığı değerler nedeniyle gücün yansıtıldığı alandır. Güç mücadelesinin sahnesidir. Ancak bu sahne edilgen değildir. Mücadele denklemlerini çoğu zaman saptayan ama mutlaka etkileyen bir unsurdur. Buna göre mekân, oyun alanıdır. Bu oyun çoğu zaman kanlıdır. Savaşları yaşatan bu oyunun oynanış biçimidir. Tarihsel süreç boyunca mekâna dayalı ve güç mücadelesinin yaşadığı oyun alanları adeta geleneksellik taşır. Örneğin Kafkaslar, Orta Asya ve Ortadoğu coğrafyası gelenekselleşmiş birer oyun alanı olarak nitelendirilebilir. Bu nitelenmenin nedeni örnek verilen mekânların ekonomik politik değerinde saklıdır. Diğer bir ifadeyle güç mücadelesinin yansımaları olan "çatışma" refleksini besleyen pazar ve doğal kaynakların sunduğu potansiyellerdir. Bu potansiyellerin dağılımı ile çatışma odakları arasındaki paralellik çarpıcıdır (Silberfein, 2003).

Diğer bir ifadeyle "mekân" ve "güç" kavramlarının çatışma olgusuyla buluşması mekânın ekonomi politığının yörüngesindedir. Bu durum dünya genelinde çatışma alanlarının oluşumunun nedenidir.

Mekânın ekonomi politığının köşe taşlarını doğal kaynaklar ve pazar/piyasa imkânları oluşturur. Bu imkânlar aynı zamanda ekonomik sorunların aşılmasının çözümüdür. Örneğin sermaye birikim krizinin aşılmasında mekânsal ilgi öne çıkar. Sermaye birikimi krizini dış vuran etken, kar daralmasıdır, biriken sermayenin mekânsal sıkışıklığıdır. Bu krizi aşabilmenin ve dolayısıyla kar maksimizasyonu sağlayabilmenin yolu yeni mekânların bulunmasıdır. Bu çabanın rotası, pazar/ piyasa ve doğal kaynak egemenliğine dayalıdır.

Bu noktada vurgulanması gereken bir başka husus, bu egemenlik çabasının jeopolitik içerik taşımasıdır. Diğer bir ifadeyle mekânın ekonomi politığına dayalı her çaba ve her adım jeopolitik kimliklidir.

Bu konuda İngiliz iktisadi ve siyasi coğrafya kuramcısı Prof. Dr. David Harvey'in, "aşırı birikim krizinin aşılması adına zamana ve mekâna dayalı yer değiştirme" yaklaşımı, mekânın ekonomi politığını ortaya koymaya dayalı bir başka değerlendirmeyi içerir (Harvey, 2001).

Harvey'in bu yaklaşımı; belirli bir coğrafi sistem içinde aşırı birikime yani emek (artan işsizlik) ve sermaye fazlalığına dayalıdır.

Prof. Harvey'e göre bu fazlalıklar üç şekilde eritilebilir;

1. Varolan sermaye fazlalığının gelecekte tekrar dolaşıma tekrar girmesini sağlamak için uzun dönemli sermaye projeleri veya sosyal harcamalara (eğitim ve araştırma gibi) yatırım yaparak "zamansal yer değiştirme."
2. Başka bir yerde yeni pazarlar, yeni üretim kapasiteleri ve yeni kaynaklar, toplumsal imkânlar ve emek olanakları yaratarak "mekânsal yer değiştirme"
3. 1.ve 2.sinin bileşimi (Harvey, 1982).

Harvey'in özellikle "zaman-mekânsal içinde kaydırma "vurgusu ile biriken sermayenin mekânsal sıkışıklığının aşabilme çabası paralellik taşır. Her iki yaklaşım biçimi de özünde mekânın ekonomi politığıne dayalı güç mücadelesinin nedenlerini saptamaya döndürür.

Sonuç

Mekâna dayalı güç mücadelesi; tarihsel derinliği olan güncellik taşıyan gelecekte de sonlanması kolayca mümkün olamayacak bir gerçekliği yansıtır. Bu durum mekân kavramının eksilmeyen önemini ortaya koyar. Bugünün uluslar arası ilişkilerinin şifresi, mekân odaklı güç analizinde saklıdır. Jeopolitik bakış, bu şifrenin çözümüne duyarlı bir yaklaşım biçimidir. Buna göre bugünden geleceğin güç mücadelesinin kavranabilmesi adına mekâna dayalı analiz tekniğinin derinleşmesi kaçınılmazdır.

KAYNAKÇA

- AGNEW, J., CORBRIDGE, S., *Masreting Space:Hegemony,Territory and International Political Economy*, Routledge, London, 1995
- AKAD, M.T., *Strateji Üzerine*, Kastaş yay.İst.2001.
- BARNETT T., *Pentagon'un Yeni Haritası*, 1001 Kitapları, İst 2005.
- BRADEN K., SHELLEY F.M., *Engaging Geopolitics*, Prentice Hall,Newyork,1996
- BREZEZINSKI, Z., *Büyük Satranç Tahtası*, Sabah Kitapları.1998.
- COX., K.R., *Political Geography: Territory, State and Society*, Blackwell, USA, 2002
- CÖMERT, S., *Jeopolitik, Jeostrateji ve Strateji*,Harp Akademileri Yayını, 2000,İst.
- JOHNSTON, R.J., Taylor, p.J., Watts P.J., (Ed.) *Geographies of Global Change, 1999*, Oxford Blackwell.
- NEWMAN, D., (Ed.) *Boundaries,Territory and Postmodernity*, Frank Cass Publishers, London, 1999.
- DODDS, K., *Geopolitics in a Changing World*,England,2000.
- GEOFFEREY, P., *Geopolitics: Past, Present and Future*, Pinter Publishers, London, 1998.
- GLASSNER, M.I., *Political Geography*, USA. 1995.
- HACISALİHOĞLU, İ.Y., *Yeni Dünya Düzeni Arayışı ve Türkiye: Jeopolitik Analiz*, Çantay Yay, 2001.
- HACISALİHOĞLU, İ.Y., *Küreselleşme, Mekânsal Etkileri ve İstanbul*. Akademik Düzey Yay. 2000.
- HACISALİHOĞLU, İ.Y., *Yeni Bir Güç Şeması ve Türkiye(2002)ODTÜ" Uluslar arası ilişkiler" Uluslararası Sempozyumu Kitabı*.
- HACISALİHOĞLU, İ.Y., *Küreselleşme ve Mekânsal Yansımaları(2003) ODTÜ" Uluslar arası ilişkiler" Uluslararası Sempozyumu Kitabı*.

- HART, B.H.L., *Strateji: Dolaylı Tutum*, ASAM Yayınları, ANK. 2002.
- KLARE, M.C., *Kaynak Savaşları: Küresel Çatışmanın Yeni Alanları*, Devin yay, 2005.
- LACOSTE Y., *Coğrafya Savaşmak İçindir.*(Çeviren Aysin Arayıcı.) Özne Yay.,İst., 1998.
- LATOUCHE, S., *Dünyanın Batılılaşması*(Çev:T.Kesoğlu) Ayrıntı Yayınları,1993,İst.
- MAHAN, A.T., *Deniz Gücünün Tarih Üzerine Etkisi*, Q Matris Yay,İst., 2003.
- MUIR, R., *Political Geography*, Macmillan Pres., London, 1997.
- NIJMAN, J., *The Geopolitics of Power and Conflict*, Belhaven Pres, Newyork, 1993.
- NYE, J., *Amerikan Gücünün Parodoksu*, Literatür yay., 2003.
- PAINTER, J., *Politics, Geography and Political Geography*, Arnold, London, 1995.
- SHORT, J.R., *An Introduction to Political Geography*, Routledge, London,1994.
- SILBERFEIN, M., " Insurrections", *The Geographical Dimensions of Terrorism*, Edited By; Susan L.Cutter ve diğerleri, Routledge, London, 2003.
- SÖNMEZOĞLU, F., "*Uluslararası İlişkiler Sözlüğü*" Der yayınları, İst.
- SÖNMEZOĞLU, F., (Derleyen) "*Uluslararası Politikada Yeni Alanlar, Bakışlar*" Der Yayınları, İst.
- TAYLOR, P.J., *Political Geography: Wold-Economy, Nation-State and Locality*, Longman, Newyork,1995.
- TUATHAIL, G.Q., ROUTLENGE, P., *The Geopolitics Reader*, Routledge, London, 1998.
- TUATHAIL, G. Q., "*Postmodern Geopolitics? The Modern Geopolitical Imagination and Beyond*", *in Rethinking Geopolitics*.
- TUATHAIL, G.Q., "*Eleştirel Jeopolitiği Anlamak: Jeopolitik ve Risk Toplumu*" Jeopolitik, Strateji ve Coğrafya içinde, Colin S. Gray, Geoffrey Sloan, çev; Tuğrul Karabacak, Asam Yayınları, Ankara, 2003.